'Utanılacak mahrem eylemler'

Alberto Manguel; Avrupa'nın zaman zaman açıp çoğunlukla kendi penceresinden bakarak yorumladığı yakın tarihin sayfalarını yeniden okuyor "Yabancı Bir Ülkeden Haber Geldi"de. Bu okuma, birçok karanlık noktanın üzerinden geçerken neredeyse kimsenin kendi ölümünden sorumlu olmadığı bir zaman dilimini kapsıyor.

ALİ BULUNMAZ
alibulunmaz@cumhuriyet.com.tr

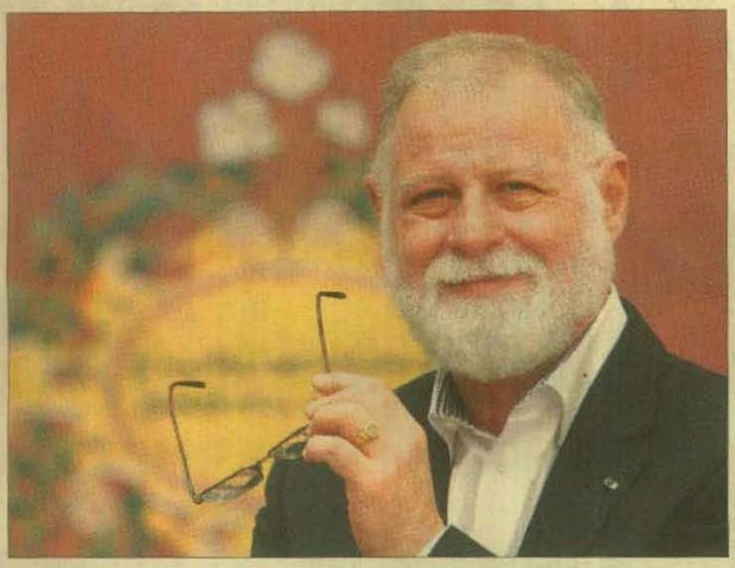

Edebiyat eleştirileri, antolojileri, araştırmaları ve okumaların okumasıyla tanıdığımız Alberto Manguel'in az sayıdaki kurmaca eserine bir yenisi eklendi; Yabancı Bir Ülkeden Haber Geldi.

Manguel; ailesiyle birlikte Kanada'nın bir sahil kentine yerleşen emekli Fransız askeri Antoine Berence etrafına ördüğü hikâyede Fransa, Arjantin, Cezayir ve Kanada dörtgeninde, sessizlik ve karanlık üzerine bir romanla çıkıyor karşımıza.

"ÇÖKÜŞ NE ZAMAN BAŞLADI?"

Berence'in emeklilik günleri, aynı zamanda yanında getirip açmaya pek niyetli olmadığı eski defterlerin bulunduğu ve orduda görev yaptığı yıllara ilişkin muğlaklıkların yanı sıra eşi Marianne'ın suskunluğunun sürdüğü, gereğinden fazla "huzurlu" ve sakin bir dönem. Bu durum fazla uzun sürmezken Antoine ve Marianne'ın kızı Ana da dâhil oluyor romana.

Emekliliğini, kütüphaneyi andıran evi ile sahil kentinde, çok az uyuyarak ve bazen Cezayir'deki "şanlı" günlerini düşünerek geçiriyor Antoine. Kızı Ana tam bir deniz ve kumsal âşığı, eşi Marianne ise ancak aldığı ilaçlarla uyuyabiliyor.

Ana'nın bir arkadaşının boğularak ölmesi, deyim yerindeyse domino etkisi yaratırken pek çok şey bu olayın ardından çözülüyor. Ana, matem günlerinde, annesinin şarkılar söylediği ve her şeyin gözüne daha renkli göründüğü Buenos Aires günlerini hatırlıyor.

Manguel, Antoine'ın uzun zamandır zihninde dolaşıp duran soru aracılığıyla tekinsizliği artırıyor: "Çöküş ne zaman başladı? Marianne hangi aşamada kaçmayı seçip de bir göl kadar kocaman ve yayvan bir şeye dönüşüp benden uzaklaştı? Sanki zaman onun için durmuş, taşlarını yosun ve likenle kaplamış, etrafını dikenli çalılarla çembere almış gibi."

Bu arada Ana, Arjantin'de yaşadığı dönemde, yakın arkadaşlarından birinin ailesinin öldürüldüğünü öğreniyor. Romanın Arjantin-Kanada hattı, yavaş yavaş ortaya çıkan sırlar üzerine kurulurken meseleler dallanıp budaklanıca Ana'nın etrafındaki Arjantinli gençlerin ailesinin çoğunun cinayete kurban gittiği anlaşılıyor.

Olaylarla birlikte mekânları da çeşitlendiren Manguel, Cezayir'den Fransa'ya ve Arjantin'e dek uzanan, yine Antoine ve Ana'nın başrolde olduğu bir fasla geçerken ailenin geçmişiyle birlikte yakın tarihi eşeliyor.

"BURASI" VE "ORASI"

Antoine'ın Cezayir günlerinden aklında kalan iki önemli kare var: Birincisi, ülkesinde katliam yaptığı için Fransızları öldürmeyi kendisine hak gören bir Cezayirli. İkincisi, Fransız askerlerinin tecavüz ettiği kadınlara kürtaj yapan bir doktor.

Antoine için Cezayir, "gelişigüzel" şiddet demek. Kuralsız savaş yıllarında, iyi ve kötü insanlar arasındaki sınır belli belirsiz hâle gelirken yaşam bir şekilde akıyor: "İnsanlar ölürdü ve tanıdığımız birinin öldüğü neredeyse hiç olmazdı. Doğum günleri, bayramlar ve yağmurlar gelip geçerdi. Hepsi buydu."

Antoine'a göre farklı olansa "bir hakikatin zamanla ihanete dönüşme ihtimali." Manguel bu ağır ifadeyi, ileride hem Antoine ve eşi Marianne'ın hem de kızları Ana'nın hayatını değiştirecek öğelerle güçlendiriyor. Buna dair ipucu veren cümle ise şöyle: "Her daim utanç duyacağımız birtakım mahrem eylemler vardır hayatımızda. Bit kadar küçüktür bunlar ve bizden başka hiç kimse varlıklarından haberdar değildir."

Cezayir Savaşı'nın kirine pasına bulaşan Antoine'ın ana hikâye olduğu romanda Manguel, "Burası" ve "Orası" diye bir bölümleme yapmış. "Burası" yani Kanada; unutmayı, günahlardan arınmayı ve olmayan bir şeye dönüştürülen geçmişi temsil ediyor. "Orası" ise üç alt bölümden oluşuyor: Savaşın ve gürültünün hâkim olduğu Cezayir, devrim ve aşkla örülü Paris, bu ikisinin karması melankolik kent Buenos Aires. Manguel, bu bölümlerde üst üste bindirdiği ve birbirini tamamlayan olaylar kurguluyor.

Manguel; Avrupa'nın zaman zaman açıp çoğunlukla kendi penceresinden bakarak yorumladığı yakın tarihin sayfalarını yeniden okuyor Yabancı Bir Ülkeden Haber Geldi'de. Bu okuma, birçok karanlık noktanın üzerinden geçerken neredeyse kimsenin kendi ölümünden sorumlu olmadığı bir zaman dilimi ile eski günlerin sumen altı edilip yeni bir yaşam kurularak vicdan rahatlatılmaya uğraşıldığı dönem arasındaki gerilimi açığa çıkarıyor. ■

Yabancı Bir Ülkeden Haber Geldi / Alberto Manguel / Çeviren: Yeşim Seber / Yapı Kredi Yayınları / 212 s.